

Helye(in)k, tárgya(in)k, képe(in)k – a turizmus társadalomtudományos vizsgálata

Konferencia a PTE BTK Kommunikációs Tanszéke (Pécs) és a Néprajzi Múzeum (Budapest) szervezésében

Hely: Pécs, Dominikánus Ház

Időpont: 2002. március 22–23 (péntek-szombat)

A turizmus jelenségével többféle formában is szembesülhetünk: túl azon, hogy az év meghatározott szakaszában magunk is turistaként teszünk eleget a regeneráció és a szabadidő kötelező társadalmi normaként megjelenő követelményének, számos olyan társadalmi-kulturális problémát is felvet, amelyek a szűkebb szakmai – kommunikáció- és kultúrakutatási – horizonton belül is relevanciával bírnak. Legáltalánosabb megközelítésben azt mondhatjuk, hogy a turizmus számunkra azért fontos, mert egy olyan ablakot nyit és perspektívát mutat, amelyen keresztül a jelenben zajló társadalmi és kulturális átalakulások, transzformációs folyamatok jobban feltérképezhetők és megragadhatók. A turizmus jelenségét értelmező varázsszavak többsége – az „idegenség/mátság” és a „mobilitás”, a „szabadidő” vagy az „életmód”, a „fogyasztás” illetőleg az „örökség” – a későmodern társadalmak leírásának legfontosabb fogalmai közé tartozik. A turista alakja is a mindennapi élet legkülönbözőbb szféráinak legitim résztvevőjévé vált, sőt a 1990-es évektől egyre fontosabb szerep jut számára; úgy is, mint számos társadalmi/gazdasági/kulturális aktivitás – még ha néha csupán a retorika szintjén létező – legfőbb hivatkozási pontja, s úgy is, mint általános életvezetési elveket kifejező, metaforikus személyiség.

A tervezett konferencia tematikájaként elsősorban azok a *helyek* szolgálnak, ahol a turisták megfordulnak: legyenek azok metropoliszok emberektől és járművektől zsúfolt, mesterséges tájai vagy világtól elzárt települések „érintetlen” területei. Az utóbbi időben – a turizmus újabb és újabb formáinak megjelenése következtében – jelentősen megszorodtak azok a helyek, amelyek turistacélpontokként szolgálhatnak: távoli kontinensek váltak – korábban ismeretlen mértékben – a legkülönbözőbb társadalmi csoportok számára utazási célokká, s alakultak át a róluk szóló folyamatos és kikerülhetetlen beszámolók következtében állandóan jelenlévő hivatkozási pontokká, társadalmi-kulturális zsinórmértékekké. Ugyanakkor közvetlen közelünkben is megjelentek a turisták: térképeken sem szereplő falvakban, marginális helyzetbe került régiókban, amelyekről el sem tudtuk képzelni, „mi fogja meg bennük az idegent”? Hogyan változtak meg, alakultak át ezek a „helyek” a turisták megjelenésével, miképpen reagáltak a helybéliek ezen új társadalmi csoport erőteljes, néha erőszakos megjelenésére a saját életvilág horizontján belül – a konferencia egyik témáját tehát a „reális” helyek átalakulása, a sajátos „hely-transzformáció” jelenti.

Több nagy iparág – különböző „képzletgyárak”, a figyelem középpontjába került „örökség”-, valamint a hagyományos és új formákat öltő „turistai par” – szolgálja ki és tartja állandóan ébren a turisták apadni nem látszó idegenség-vágyát. E *képek*, imaginációk termelése és fogyasztása éppúgy jellemzi a különböző turista-tevékenységeket, mint a legkülönbözőbb emléktárgyak, a turistaművészet sajátos megnyilvánulási formáinak a gyűjtése, vagy éppen a szigorú menetrend szerint egymást követő események, fesztiválok lelkiismeretes, előre eltervezett látogatása. Ezen iparágak termékei – filmek és könyvek, események és *tárgyak* – sajátos környezetet hoznak létre a turisták számára, amely a mai társadalmak mindennapjait meghatározó számos mesterséges, képzeletbeli táj egyikeként fontos szerepet játszik a mindennapi élet jellegzetes

kulturális gyakorlatainak megszervezésében. A turizmus közege olyan viszonylag tág tárgyi és képvilágként jelenik meg, amelyen belül a kultúrát objektívációk, stílusok és szimbólumok folyamatos áramlása hozza létre. A konferencia másik témájául a turizmus során, a turisták számára és általuk megalkotott mesterséges tájak bemutatása, értelmezése szolgál: milyen elemekből tevődnek össze ezek a képzeletvilágok, milyen kapcsolatban állnak a „reális/valódi” helyekkel?

A tervezett konferencia átfogó képet kíván nyújtani arról, hol tart a turizmus tudományos vizsgálata a társadalom- és a kultúrakutatás terén 2002-ben Magyarországon; ezért elsősorban olyan esettanulmányokat és -bemutatókat várunk, melyek szemléltetik milyen trendek, irányzatok, kérdésfeltevések figyelhetők meg a különböző tudományos műhelyekben. A konferencia kapcsolódik a PTE Kommunikációs Tanszék és a Néprajzi Múzeum által 1999. október 1.–2-án szervezett találkozóhoz. (Az összejevetel anyaga megjelent: Fejős Zoltán – Szijártó Zsolt, szerk.: *Turizmus és kommunikáció*. Budapest–Pécs, 2000. Tabula könyvek 1.) A konferencián szeretnénk lehetőséget biztosítani a különböző antropológiai, kommunikációs, néprajzi, szociológiai és turizmus tanszékeken a tárgyban folyó társadalomtudományos kutatások bemutatkozására.

A tervezett témák

Diskurzusok a turizmusról: a turizmuskutatás általános kérdései

- a fogyasztás és a turizmus, a turizmus mint fogyasztás
- a turizmus mint határátlépés, kapcsolatépítés, interakció
- a turistaideálok, a turizmus típusok történeti-kulturális konstrukciója

A turizmus helyei

- az utak megkomponálása, a minták szubjektív megvalósítása
- kulturális, politikai zarándoklatok, zarándokhelyek
- a transznacionális folyamatok
- a metropolisztól a régióig, az érzelmektől övezett helyektől (szülőföld) az egzotikus különlegességekig
- fesztiválok és ünnepek
- virtuális turizmus

A turizmus tárgyai

- a tárgyak mint a „mással”, a „távolival” való kulturális találkozás bizonyosságai és bizonyítékai
- a tárgyak mint az idegen világ tapasztalatának valós és szimbolikus kifejeződései
- emléktárgyak, szuvenírtípusok, „turistaművészet” – az előállítás, az alkotás illetve a használat, a befogadás perspektívái
- tárgyalkotás a „saját” és a „másik” határán – etnográfiai, esztétikai és kommunikációs kérdések
- szimbólumhasználat a turizmus mindennapjaiban

A turizmus képei

- az útikönyvek, brosrák, reklámanyagok képei és szemiotikája
- a turizmus a tömegkommunikációban
- fantáziavilágok: utópiák, ellenvilágok, imaginációk
- az utazás (fény- és mozgó)képei: a vizuális kommunikáció szerepe az élménytermelésben és/vagy -rögzítésben

Kérjük, amennyiben a konferencia témája felkeltett érdeklődését, s szeretne részt venni az összejuvetelen, az alábbi címen jelezze részvételi szándékát. Ugyancsak kérjük, hogy amennyiben előadóként szerepelni kíván, juttassa el előadásvázlatát. Az összefoglalók alapján a konferencia szervezői állítják össze a végleges programot.

Az előadásvázlatnak az alábbi részeket kell tartalmaznia:

- (i) A tervezett előadás címe
- (ii) A szerző neve
- (iii) A szerző elérhetősége (e-mail is)
- (iv) Tartalom (maximum 1 oldal)

Az információkat tartalmazó előadásvázlatot **2002. január 20-ig** elektronikus, vagy hagyományos postai úton várjuk az alábbi címek valamelyikén:

Fejős Zoltán
Néprajzi Múzeum
Budapest, Kossuth Lajos tér 12.
Tel: 473-2410
Fax: 473-2411
E-mail: zfejos@neprajz.hu

Szijaató Zsolt
PTE BTK Kommunikációs Tanszék
7624 Pécs, Ifjúság u. 6.
Tel.: (72) 503-600/4103
Fax: (72) 501-558
E-mail: szijas@btk.jpte.hu